

A Szentes-lapistói népvándorláskori sírlelet.

(Ide tartozik a LVIII. tábla.)

A múlt év október végén fontos sírlelet jutott Lapistó 26. tanyaszám alól, Székely Antal felesbérő útján, a szentesi múzeumba.

A lelőhely pontosabban a Szentes-orosházai vasútvonal mellett, a dónáti vasúti megállótól délnyugatra, Pál Ferenc szántóföldjén van. Itt két, kb. 2 m magasságú lapos halom látható egymás mellett. Az északi oldalon levő föltáratlan, a déli pedig, amelyből a régiségek származnak, ugyancsak alapos fölkutatásra szorul; annál is inkább, mert nyilvánvaló, hogy mindkettő temetkezésre szolgáló kurgán.

A leletkörülményekre nézve a következőket sikerült megtudnom. A sírt Székely találta. A déli halom közepe táján, 1 m mélységben, hanyattfektetett, kinyújtott férficsontváz feküdt, melynek koponyája délkelet felé volt irányítva. Ez a tájolás szokatlan ugyan, de hogy csakugyan így feküdt a csontváz, azt Csallány Gábor múzeumigazgató is konstataulta kiszállásakor. A koponya és csontok elavultak. A sír baloldalán, a lábak irányában 80 cm mélyen, egy ló koponyája és két lábszárcsontja volt eltemetve. A csontok a múzeumba kerültek. Az ilyen temetési mód emlékeztet a honfoglaló magyarok sírjaira, de az avarkoriaknál ez a szokás meglepő.

A férficsontváz mellékletei állítólag csak a kard, mely baloldalon feküdt és egy vaskarika voltak. A többi tárgy a megtaláló szerint a lókoponyánál hevert, de hogy melyik hol volt, erre pontosabb adatok rendelkezésünkre nem állanak.

Az egyes tárgyak a következők:

1. Nagyszíjvég ezüsből. Hossza 5·8, szélessége 2·1—2·2, vastagsága 0·4, a lemezvastagság pedig 0·1 cm. Nem préselt, hanem kikalapált forma. Felső vonaldíszítése bevéssett, a felület mintázata utólag lett kivágva. A szíjvég alsó vége csúcsos. Hátsó lapja üreges; felső részén 2 szögecs van odaforrasztva, alsó végén pedig 1 szögecs a lemezen átverve. Mivel a szögecekkel rögzített bőr teljesen kitöltötte a nagyszíjvég üregét, így hátsó fedőlemez alkalmazása is feleslegessé vált.

2. Kisszíjvég ezüsből. Hossza 3·9, szélessége 1·3, vastagsága 0·3, lemez vastagsága 0·1 cm. (Képe fordítva van közölve.) Formája, készí-

tési módja azonos az előbbiével. Mintája áttört; fent a vonaldísz bevészt. A szíjvég felső vége csorbult. Hátsó lapjának két végén egy-egy szögecs volt felforrasztva.

3. Szíjvég alakú dísz, préselt ezüstlemezről. Hossza 2,2, szélessége 1,9, vastagsága 0,4, lemezzavastagság 0,07 cm. Alja kerekített. Felülete díszítetlen. Felső végén kör alakú áttörés van, melyet kivágás köt össze a peremmel. Bal felső szöglete csorbult.

4. Lemezdísz ezüstről; préselt félhold, kettős karéjú bevágással. Nem töredék. Mérete $1,9 \times 1,6$ cm. Lemezzavastagság mint az előbbié.

5—6. Ezüstdíszek, azonos kivitelű, öntött, tömör darabok. Díszítésük áttört. Karika alakú áttöréseikből 2—2 vonalbevágás húzódik ki az oldalra. Hátsó lapjuk üregesöntésű, két végükön egy-egy 0,6 cm hosszú forrasztott szögecs, mellyel a darabok bőrszíjhoz voltak erősítve. Méretük: $3 \times 1,4 \times 0,3$ cm. Felületük kissé domború.

7. Szorítópánt, két téglalap alakú vörösréz lemezből, mit négy szögecs fog össze. Egyik lapon szabálytalan alakú áttörés látszik. A lemez hossza 2,1, szélessége 1,3, vastagsága 0,1 cm, 0,3 cm vastagságú bőrszíj beszorítására volt alkalmas.

8. Szíjakasztó öntött tömör bronzból; csatkarikaszerű fejjel és barázdált félcsoő alakú testtel, melynek hátsó oldalára két szögecs van forrasztva. A szögek vége kicsiny téglalap alakú lemezbe van erősítve. Az így beszorított bőrszíjat a barázdált felületen átsavart fonallal is lerögzíthették. Hátsó része üregesöntésű. A szíjakasztó hossza 2,8 cm.

9. Nyaktakaró háló, egymásba kapcsolódó vasláncszemekből összeállítva. Az egyes lánckarikák átmérője 0,8 cm, drótlának vastagsága átlag 0,2 cm. A védőlap téglalap alakú. Hossza jelenleg 11, szélessége 13 cm. Eredetileg kissé nagyobb volt, most összerozsdásodott, mindkét oldalát vastag rozsdaréteg borítja. A lap két felső sarkán egy-egy 2,1 cm átmérőjű, szögeccsel átvert bronz lemezkorong volt (a jobboldali letört); köztük hasonló korong ezüstről, szélén körülrovtkolt, szögeccselés nélkül. Mindhárom hátul hurokkal volt ellátva, mely a lánc lapon is átbújva függesztési célra szolgált.

10. Tűzcsiholóvas töredéke; lapított vas, felső kiugró részén lyukkal.

11. Vaskarika, külső átmérője 3,4 cm. Állítólag a kard markolata fölött lették, így valószínű, hogy annak fölfüggesztéséhez használták.

12—13. Vastöredékek; pálcá alakú, lapjukon összeillő darabok. Valószínűleg a kard keresztvasának egyik felét alkották. A 12. ábra alattinak baloldali vége félkör alakú, 1,8 cm átmérőjű, törött.

14. Kétélű egyenes vaskard; kovácsolt. Jelenleg 15 töredékből áll, de a darabok a töréspontokon összeillenek. A keresztvasnak lenyomata látszik, tehát igen valószínű, hogy a 12—13. ábra alatti vaspálcátöredékek annak részei voltak. A markolatot fa borította, a kardhüvely ugyan csak fából készült, melynek hosszában futó rostjai a pengén megmaradtak. A markolatvas vége törött, egy-két cm még hozzávehető. A kard teljes egészében egyenes, hossza 94 cm. A penge 83 cm, mely a hegytől

(2·2 cm) egyenletesen szélesedve, a 80. cm-nél éri el legnagyobb szélességét (6 cm), majd hirtelen elkeskenyedve, a 83. cm-nél hozzásimul a markolati részhez, mely a pengével egydarab vasból készült. A penge vastagsága 1·4—2·3 cm. A markolati rész 11 cm hosszú, végefelé keskenyedik; szélessége 3—2·5, vastagsága 2·5—1·5 cm. A fanyelet kétoldalt két fejes vasszeg erősítette a markolatvashoz.

*

A Szentés-lapistói sírhoz, nemcsak a leletdarabok azonos stílusa, hanem a temetés módja tekintetében is legközelebb áll a sinowjewkai aknasír,¹ melynek csontvázát ugyancsak halomba temették, kis mélységbe és ami a legfontosabb, fejjel északkeletre orientálódva. Rykov a sinowjewkai sír csontvázának fekvése és a Suuk-Su melletti gót sírok csontváza között bizonyos egyformaságot állapított meg. A krími gót síroknál kétféle orientálást vett észre, egy északit és egy délit, de amelyek közt északkelet felé irányított is előfordult.² A sinowjewkaival rokon borissowai temető sírjainál is megvan az északkelet-nyugati irányítás.³

A fejjel általánosságban kelet felé való irányítási módot a magyarországi rokon sírleletek csontvázainál nemigen leljük meg, de megtaláltam a lapistói csontvázal azonos orientálást a Szentés-nagyhegyi publikálatlan keletigót temetőben.⁴ Itt is kétféle orientálást látunk: kisebb-nagyobb eltéréssel kelet-nyugati és nyugat-keleti irányút. A tájolási mód éppenolyan egyformaságot mutat a lapistóiival, mint a sinowjewkai a suuk-sui gót sírokkal.

A temetés módja tekintetében összefügg még a lapistóiival a Pápa-úrdombi három avarkori sír, melyben a csontváz fejjel északnak feküdt.⁵

A lapistói leletdarabok magyarországi analógiái közül legfontosabbak a némedi (Tolna m.) lelet a szentpéteri szőlőhegyről,⁶ a fenéki temető egyik sírjának mellékletei⁷ és az előbb említett pápai 1. számú sír övdíszai és kardja.

A némedi szíjvég⁸ anyaga ugyancsak ezüst, áttört mintája szinte párja a 2. képen ábrázolt kisszíjvégnek. A hátsó oldalon felforrasztott 2

¹ Rykov P. S., Aknasír a Sinowjewka (Petrowi kerület, Saratow-i kormányzóság) falu melletti dombban: A. É. 1928., 225—228. II.

² N. Rjepnikov, Njekotoryje mogilniki oblasti krymskich gotov: Izvj. Imp. Arch. Komm. Peterburg, 1906. 19. füzet, 1—80. II. A suuk-sui temető publikációjának magyarul jegyzetért, Dr. Fettich N. egyet. m. tanár úrnak köszönetet mondok.

³ W. W. Sachanew, Északkaukázusi sír: Izvj. Imp. Arch. Komm. 56.

⁴ A temető publikálását a szentesi múzeum többi germán leleteivel együtt a közeljövőben hozom. Ugyanakkor a részletes bizonyítást is. — Egyes darabokra nézve ld. Csallány Gábor: Jazyg és germán leletek a szentesi múzeumban. Dolgozatok 1932., XLIX. t. 1—4, 6—10.

⁵ Jankó László: A pápai avarkori sírleletek: A. É. 1930. 124—141. II.

⁶ Arch. Ért. 1901., 314—318. II., ismerteti Nagy Géza.

⁷ Hampel, Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn, III, 180. t.

⁸ A. É. 1901., 316. I., 8—9. ábra.

szögecsét ott is megtaláljuk. Az 1. képen ábrázolt szíjvég-felületén is megvan a körben végződő vonalszerű átvágás. Nagyszíjvégünk kampós-vonalas áttörésére a némedi ezüst csat (u. o. 2a. ábra) testének vésett vonaldíszje emlékeztet. Az 1—2. kép díszítésével azonos áttörést mutatnak a sinowjewkai és suuk-sui ezüstsíjvégek.⁹ Hasonló díszek: kör, vonal és háromszögű áttörésekkel,¹⁰ nagyszámmal kerültek elő más oroszországi leletekből is. Ezek az arcábrázolásokat primitív módon utánzó díszek az összekötőszálai, útmutatói a rokonleleteknek, amelyek csaknem kivétel nélkül ezüsből készültek.¹¹

Rendeltetés szempontjából a 3—4. kép darabja összevethető két oroszországi dísszel.¹² Ugyancsak az 5—6. alattinak a sinowjewkai két kerek dupla korong (A. É. 1928., 109. kép 1. és 5. sz.) és suuk-sui ezüst övveretek, i. m. 66. ábra és V. t. 12. (4 drb. volt együtt), a megfelelői. A kerek áttörésekből kiinduló vonalbevágások összefüggését oroszországi darabokkal, ugyancsak megtalálhatjuk.¹³ Az 5—6. képen bemutatott ezüstdísz, a szíjvégekkel együtt a fegyverövhöz tartozott. Ide sorozhatjuk be a 3—4., 7—8. számú darabokat is.

Összefüggő láncszemeket már több helyről is ismerünk; így a szentesvidéki keletigermán jellegű temetőkből is előkerült néhány darab, de a 9. képhez hasonló nagy és határozott formájú, nálunk nem ismeretes. Mivel a lófejen lelték, feltehető, hogy azon mint védőlapot (homlokvédőt) alkalmazhatták, de számításba veendő, mint a férfi nyaktakaró hálója.¹⁴

⁹ A. É. 1928., 225. és köv. l.; 109. kép 9. és 10. ábra. — Izvj. Imp. Arch. Komm. 1906., 1—80. ll.; 54, 56, 67 és 70. sír.

¹⁰ A. É. 1928., 109. kép 1—5.

¹¹ Pósta Béla: Régészeti tanulmányok az Oroszföldön, Bp. 1905., IV. k. 541. és köv. l., 304—306. rajz; saraji (?) ezüstleletek.

U. o. 495. l. 8. ábra; pantikapaioni lelet szíjboglára.

Aspelin J. R.: Antiquités du Nord Finno-Ougrien, 189. l., 878—889. ábra; Vladimír, Muroma.

Otcset, 1900., 49—53. ll., 111—123. ábra; sztawropoli kormányzóságból díszek.

Ld. még a Rykov által felhozott analógdarabokat, sírmezőket: A. É. 1928., 225—228. ll. Horváth Tibor úr szívessége folytán megemlítem még: Trudi, v Moskvje, III, 1897. Skabovskij, T. L. Bjelozerskoje gorodisce Chersoneskavo ujezda. — Otcset, 1895. Szt. Pétervár 1897, 54—55. ll., 112—113. kép. (Voronezsszkaja gubernija). — Otcset, 1902 (1904). 91—97. ll., 199—207. kép. Uzkhet-ben (Tifliszi kormányzóság) a Kur-folyó mellett föltárt sírok. Fontosnak tartom megjegyezni azt, hogy az 545—555 évek közt, a Kur-folyó vidékén szabir törzsek véglegesen letelepítettek. Pannoniába is költöztek szabírok az 597. év körül.

Hozzákapcsolható még az egyik adonyi préselőminta, mely arcot ábrázol: A. H. I., VI t. és még több magyarországi darab.

¹² Materiali po archeologii Rossij, 25. köt., 1901., 16. tábla, 6. és 14. ábra. — Ugyancsak Póstanál, IV. köt., 312. rajz. 13. és 10. ábra; chaczki lelet.

¹³ A. É. 1928., 109. kép 2. — Az említett saraji leletben: Pósta, IV. köt., 305. rajz 1—4. ábra. — Suuk-Su-ban, i. m. 64. ábra.

¹⁴ Pósta: Régészeti tanulmányok, II. rész, 348/b. hasonló darabot említ Kercsből, mely sisakhoz volt hozzátapadva. — Szinte azonos darab került elő a Castel Trosino-i 90. sírból, hasonló rendeltetéssel: R. Mengarelli, La necropoli barbarica di Castel Trosino presso Ascoli Piceno: Monumenti Antichi, Milano 1902., 147. és 122. á.

Ez esetben három függesztő fülével sisakra lehetett ráerősítve. Mint mell-páncélrészlet számításba nem jöhet.

A kétélű lapistói kard (14.) szorosabb analógiáját ugyancsak a némedi,¹⁵ fenéki és pápai leletekben¹⁶ találjuk meg. Mindegyik egyenes kétélű; egyenletesen vastagodó pengével és részben rövid keresztvassal vannak ellátva. A szentesi múzeum kétélű keletigermán kardjainál sem az egyenletes vastagodást, sem a keresztvasat, de a 94 cm hosszúságot sem leljük meg. A germán kardok rövidebbek, pengéjük szinte a csúcsig azonos szélességű. Mindezek a vonások élesen elkülönítik kardjainkat a germánokétól. Teljesen elűtnek a markolattövissel ellátott egyélű avar kardoktól is, de az avarkori szablyákkal sem hasonlíthatók össze. Nagy Géza Szászkabányáról említ kétélű kardot (A. É. 1901., 317. l.). A bezenyei germán sírmezőről is ismeretes ilyen példány; a komáromi hüvelyrész is kétélű kardot mutat. Az érmihályfalvai kétélű kard az V. század közepére datálható.¹⁷ Beninger egy pantikapaioni kétélű, keresztvas nélküli, markolatgombos vaskardot, mint későcsászárkori alán fegyvert említ.¹⁸

Kétélű hosszú kardjaink eredete szempontjából fontosak a Laufer által közölt Han-korszaki, igen hosszú, rövid keresztvassal ellátott kétélű kardok.¹⁹

A Szentes-lapistói leletnek Magyarországon szoros analógiája igen kevés van. A felhozott kevésszámú adat összevetése után is jól láthatjuk azt az emlékcsoportot, amelybe a lapistói sírlelet belekapcsolódik.

Egyrészt Hampel III. emlékcsoportja Magyarországon, szorosabban véve annak egy kisebb elkülönítendő köre. A lapistói csontváz temetési módja, mellékleteinek sajátos összetétele, a technikai eljárás a díszek előállításánál, megnehezíti darabjaink besorozását az avarkor II. emlékcsoportjába, mert olyan egyéni vonásokat mutat, amelyek a préselt lemezdíszes csoportnál általában nem fordulnak elő.

Másrészt az említett Volga-Don-vidéki népvándorláskori, úgynevezett későalán sírleletekhez kapcsolódik a lapistói lelet. Mintegy összekötő láncszeme a két, egymástól messzefekvő vidék leletanyagának. Jelentősége is éppen ebben áll, amiért is megérdemli, hogy a kutatók vele behatóbban foglalkozzanak.²⁰

Jellemző közös vonások a lapistói sírlelettel kapcsolatos oroszországi darabok és a magyarországi analógiák között:

¹⁵ Hampel I., 192. l., 467. ábra.

¹⁶ Hampel: A régibb középkor emlékei Magyarhonban. Bp. 1894., I., 91. l. — A. É. 1930., 87. kép 16.

¹⁷ Alföldi A.: Leletek a hun korszakból és ethnikai szétválasztásuk A. H. IX., 28. l.

¹⁸ E. Beninger: Der westgotisch-alanische Zug nach Mitteleuropa: Mannus 51., 1931., Abb. 50., Fig. 1. — Lásd még a 120. oldalon az alán kultúra befolyására vonatkozó részeket.

¹⁹ Laufer B., Chinese clay figures. Chicago, 1914: Publications of the Field Columbian Museum. Anthr. Ser. 13/2. XXI. t., 3—4. ábra.

²⁰ Mivel a lapistói régiségek feldolgozásánál csekély számú szakirodalom állott rendelkezésemre, azért a leletösszefüggéseket is csak vázlatosan ismertethettem.

Egyes vagy kisebb csoportú temetkezés, kurgánban való csontvázas elhelyezéssel. Irányítás: fejjel kelet, északkelet, észak felé. Részleges ló-csontváz jelenléte (Lapistó). A leletmellékletek túlnyomó része ezüst. A díszek többnyire öv- és lószerszámdísz-garnitúrák tartozékai. Készítési mód: öntés, kikalapálás és préselés. Mintázatuk: kör-, vonal- és háromszögalakú áttörés, nagyon sűrűn előforduló primitív arcábrázolással. Csatkarika egy a csattesttel, karikás része négyszögű, vagy ovális. A darabok szíjraerősítése, a hátsó oldalra fölforrasztott szögecsék segítségével történt. A szíj az ezüst szíjvég üregerészét teljesen betöltötte. A magyarországi analógiáknál már túlnyomó a préselési eljárás és a felület mintázata sem mindég áttört. Jellemző még az u. n. vakcsatok gyakoribb előfordulása. Háromélű vasnyílhegy tartozik még a csoporthoz és hosszú, egyenes, kétélű vaskard, keresztvassal, de markolatgomb nélkül.

Az összes magyarországi analógiák az avar kori II. csoportba tartoznak. Ezek alapján a lapistóit is ide kell helyeznünk. Az avar kori II. emlékcsoport hordozói kétségtelenül déloroszországi törökfajú törzsek, elsősorban a kuturgur-bolgárok voltak, amint azt Alföldi munkáiban már bebizonyította.²¹ Ezen leletek zöme a VII. századra datálható.²²

Az analóg mémedi leletet Nagy Géza az onogur-bolgárokkal hozta kapcsolatba és idejét a VII. sz. utolsó negyedére tette.²³ Moravcsik Gyula történeti kutatásai²⁴ bebizonyították, hogy a dunai bolgár-törökök onogur-bolgár eredetűek. Ez régészetileg is támogatható, mert a dunai bolgár-törökök régészeti hagyatékát képviselő mádarai arany övdíszek és pityék²⁵ különálló régészeti csoportot alkotnak és nem sorozhatók Hampel III. emlékcsoportjába. Tehát a némedi lelet sem hozható közelebbi kapcsolatba az onogur-, hanem csak a kuturgur-bolgárokkal.

A sinowjewkai és a hozzá hasonló többi oroszországi leletet Rykov az V—VI. századra teszi, majd Hampel III. emlékcsoportját figyelembe véve, a VII. századra módosítja időmeghatározását. Ethnikailag az alánokkal hozza kapcsolatba, de állítása nem határozott.²⁶

Rykov után a Szentes-lapistói leletet is alánnak kellene tartanunk. Történeti adatok bizonyága szerint, az alánok Magyarországon a Kr. u. IV. század két utolsó évtizedétől eltekintve, alig játszottak szerepet, éppen ezért nagyon nehéz is lesz archaeologiai nyomaikat nálunk megglelni.²⁷

²¹ A. Alföldi: Der Untergang der Römerherrschaft in Pannonien, II. köt., Berlin-Leipzig, 1926. — Archäologische Spuren der Hunnen: Germania, Berlin, 1932. 16. évf., 2. füzet, 135—138. l. — Ld. még: Arch. Hung. IX., 1932., mely munka fontos a hun-alán-keleti germán kultúrkörbe tartozó leletek ethnikai szétválasztása és a volgavidéki u. n. késő alán sírokkal való kapcsolatai, vonatkozásai miatt.

²² A pontos időmeghatározást adó kunszentmártoni és a vele összefüggő leletekről lásd: Csallány Dezső: A kunszentmártoni avar kori ötvössír, Szentes, 1933.

²³ A. É. 1901., 318. l.

²⁴ Ld. Népünk és Nyelvünk 1932., 170. l.; Moravcsik, U. Jb. 10., 66. l.

²⁵ Fehér G.: A bolgár-török műveltség emlékei stb.: A. H. VII., 84. kép.

²⁶ A. É. 1928., 225—228. l.

²⁷ A. H. IX., 1932., 38. l.

Már pedig az említett volgavidéki leleteknek a nyomai, igenis megtalálhatók Magyarországon (Lapistón), sőt erősen összefonódnak olyan avar-kori sírleletekkel, melyeknek súlypontja a VII. századra esik.

Az említett volgavidéki leletek rövid ideig virágzó kultúra emlékei. Kétségtelen a kapcsolatuk a krími bizánci-keletigót kultúrkörrel, vonatkozásba hozhatók az alán kultúrával is, de a leletek ethnikai hovátartozandósága csak olyan fibulanélküli lovasnéptől vezethető le, amely az V—VII. században a Déloroszföldet lakta és amelynek sajátos kultúrhagyatéka szorosan belefonódik a magyarországi avar-kori II. emlékcsoportba. Az alánok itt még szóba sem jöhetnek. Tekintetbe csak hún-bolgár törzsek vehetők, első sorban a kuturgur-bolgárok. Ma azonban még nem tart ott a régészeti kutatás, hogy a kuturgur-bolgárok hagyatékából: a germán ornamentikával kevert, a bizánci stílusú, az álcasatos és az áttört ezüst övdíszes leletek közül is, ki tudná a hun-elemeket emelni.

Míg a Szentes-lapistói, sinowjewkai, saarji stb. leleteknél ez a jellegzetes török-kultúra tisztán jelentkezik, addig a suuk-sui temetőben krími gót leletekkel keverten fordul elő (i. m. 54, 56, 67. és 70. sír). A régészeti hagyatékok ilyen szoros összefonódása, erős bizonyíték a krími gótok és a kuturgur-bolgárok huzamos együttélésére. A temető a sírokban talált bizánci érmek alapján, 518—602. évre datálható. Ez a kormeghatározás irányadó a többi Volga-Don-vidéki leletekre nézve is.

A Szentes-nagyhegyi keletigót temetőben, a sírok kétféle irányításán kívül, a suuk-sui leletekkel azonos germán és kuturgur-bolgár elemeket ugyancsak megtaláljuk (29. sír). Tehát a régészeti hagyatékok itt is kevert, a két nép együttélése itt is megállapítható. Ez az összefüggés a suuk-sui temetővel, bizonyítja, hogy a Szentes-nagyhegyi leletek hordozói krími-gótok voltak és ez a kuturgur-bolgárral vegyült nép, Szentesre is a suuk-suihoz hasonló összetételben érkezett.

A nagyhegyi temető korát a suuk-sui érmek alapján a VI. század végére és a VII. század elejére teszem.

Keletigót temetőnek ilyen késői előfordulása meglepő Magyarországon. Magyarázatot erre az adhat, hogy az avar néparadat nem csak a történetileg bizonyított kuturgur-bolgár törzseket sodort magával a Pontus mellől Magyarországra, hanem kuturgur-bolgárokkal vegyült krími gót törzseket is. Ezek alapján részben magyarázatot kapunk arra, hogy miért fonódik oly szorosan össze az avar-kori II. emlékcsoport leletanyaga, a germán állatornamentikával.

A Szentes-lapistói sírleletet, az összes datáló adatok figyelembe vételével, a VI. század végére és a VII. sz. elejére tehetjük. Az említett magyarországi avar-kori analógiák kissé későbbi keletűek. Ethnikai hovátartozás: a kuturgur-bolgár csoport.

A lapistói lelet szórványos volta, a gyér hazai analógiák nem elégségesek ahhoz, hogy további következtetéseket vonhassunk le. A sírlelet publikálásával, a további kutatások számára óhajtottam csupán támpontokat adni.

Dr. Csallány Dezső.